

I-LA DIVERSITAT LINGÜÍSTICA

La **diversitat lingüística** és una conseqüència de la dispersió de l'home pel món. Encara que no és fàcil saber quantes llengües es parlen al món, els experts solen estar d'acord que hi ha entre 5.000 i 6.000 llengües distribuïdes de manera irregular en uns 200 estats. És evident que molts d'aquests estats han de ser plurilingües. De fet, són molts pocs els estats europeus monolingües. L'estat amb més diversitat lingüística del món és Papua- Nova Guinea, amb més de 800 llengües.

Són uns 6.600 milions d'individus, però només 80 llengües superen els 10 milions de parlants; així que n'hi ha moltíssimes altres que nom en tenen uns pocs milers. Hi ha llengües que es troben en perill imminent d'extinció, per exemple, a Oceania hi ha més de 40 llengües amb menys d'una desena de parlants.

De fet, la diversitat lingüística del món està greument amenaçada. Quan una llengua s'extingeix no sol ser d'una manera natural, sinó per causes socials i polítiques (migracions, conquestes, genocidis, subordinacions a un poder...). En els darrers 500 anys, el nombre de llengües del planeta s'ha reduït a la meitat. Segons algunes estimacions, el 90% de les llengües desapareixeran al llarg del segle XXI, com una conseqüència més de la globalització ideològica i cultural.

II-SOCLILINGÜÍSTICA I LLENGÜES EN CONTACTE

La **sociolingüística** és una ciència que s'ocupa dels usos socials de la llengua i dels fenòmens de llengües en contacte. En el camp de la nostra sociolingüística cal destacar: Francesc Vallverdú i els valencians Lluís V. Aracil i Rafael L. Ninyoles.

Les diferents comunitats lingüístiques no viuen mai completament aïllades, sinó que el contacte amb altres llengües constitueix una constant en la història de qualsevol llengua. D'aquest contacte, se'n deriva l'existència d'interferències entre les unes i les altres. En els casos de superposició lingüística o conflicte lingüístic, la influència entre llengües serà unidireccional: la llengua dominant impregnarà l'estructura de la subordinada o **minoritzada** (en el lèxic, la morfologia o la fonètica...) i en limitarà els àmbits d'ús.

Un altre fenomen propi de les situacions de contacte conflictiu és la **interposició**. Aquesta es produeix quan la llengua dominant interfereix les relacions entre la comunitat lingüística minoritzada i la resta del món; per exemple, quan els parlants empren la llengua dominant per traduir-ne una tercera o quan els immigrants aprenen la llengua dominant per a integrar-se i no la pròpia de la comunitat. Així, la llengua dominant esdevé cada vegada més necessària, mentre que la minoritzada és més i més prescindible.

La **superposició** d'un idioma per damunt de l'altre no depèn del nombre de parlants de cada llengua, sinó de la distribució diferent d'usos i funcions. Per això, cal diferenciar els conceptes de **llengua minoritària** (nombre reduït de parlants) i **llengua minoritzada** (ha perdut àmbits d'ús, tant formals com informals).

III-EL BILINGÜISME

El bilingüisme és un concepte ambigu que s'utilitza sovint per a amagar un procés de substitució lingüística. Cal diferenciar tres tipus de bilingüisme:

- **Bilingüisme individual:** una persona parla dues llengües. Pot ser **passiu** (en coneix dues però una no l'empra) o **actiu** (coneix i empra les dues); **simètric** o **asimètric** (si el parlant domina o no les dues llengües en tots els àmbits d'ús); **instrumental** (un individu n'aprèn una per raons laborals o econòmiques); **integratiu** (s'aprèn una llengua per a integrar-se dins d'un nou grup). En definitiva, aquest bilingüisme s'emmarca en la capacitat de l'ésser humà de conèixer i emprar més d'un sistema lingüístic.
- **Bilingüisme social:** es tracta de situacions en què el bilingüisme afecta col·lectius sencers d'una societat. Sol estar ocasionat per situacions de dominació en què els parlants de la

llengua dominada es veuen obligats a conèixer tots una segona llengua (la dominant). Aquest cas es coneix com a bilingüisme unidireccional.

Diferents sociolingüistes, com Aracil i Ninyoles, han denunciat el **mite del bilingüisme**. Es refereixen al fet que alguns sectors socials promouen la ideologia que hi ha societats intrínsecament bilingües. És significatiu d'assenyalar com molts defensors d'aquest bilingüisme són monolingües en la llengua dominant. Defensen que la situació de bilingüisme és perfecta i neguen l'existència del conflicte quan, en realitat, la llengua pròpia de la societat està en procés de substitució. El que pretenen és mantenir el conflicte lingüístic que condueix a la desaparició de la llengua dominada.

- **Bilingüisme territorial:** es dona quan en un país trobem geogràficament ben delimitades les diferents comunitats lingüístiques. És el cas de Suïssa, on cada cantó té una llengua pròpia (alemany, francès, italià i romanx), o de la Comunitat valenciana, on hi ha una partició tradicional de comarques valencianoparlants i comarques castellanoparlants.

En conclusió, el concepte de bilingüisme només es pot aplicar amb correcció si ens referim a persones concretes. Si ens referim al conjunt d'una societat, és més adequat parlar de conflicte lingüístic.

IV.-LA DIGLÒSSIA

La diglòssia explica situacions en què una llengua considerada alta és emprada per a funcions formals (llengua A), mentre que la llengua pròpia (llengua B), considerada baixa, s'empra en situacions informals.

V.-EL CONFLICTE LINGÜÍSTIC I LA SUBSTITUCIÓ LINGÜÍSTICA

Existeix un **conflicte lingüístic** quan el contacte de dues llengües origina una situació en què aquestes competeixen entre elles i la llengua dominant acaba desplaçant la minoritzada en els diversos àmbits d'ús. Sorgeix quan una llengua forastera comença a ocupar els àmbits d'una altra en el territori propi d'aquesta. Una vegada començat aquest procés de minorització, el desenllaç és la substitució lingüística (desaparició de la llengua pròpia) o bé el procés contrari: la normalització lingüística (recuperació de la llengua del país).

A. La **SUBSTITUCIÓ LINGÜÍSTICA** es desenvolupa en un procés amb diverses etapes:

1. Procés de **bilingüització**: és l'etapa més llarga. Les classes altes, les ciutats més poblades, els joves... són els primers a adoptar la segona llengua que comença a ocupar les funcions formals. Aquesta etapa acaba quan ja no hi ha parlants monolingües de la llengua pròpia del territori.
2. Procés de **monolingüització** en la llengua dominant. Aquesta fase és molt ràpida, ja que tota la societat coneix la llengua dominant. Es creen molts prejudicis entorn de la llengua dominada i es produeix la mitificació del bilingüisme.
3. Abandó absolut de la llengua pròpia i ús exclusiu de l'altra.

La situació de minortització és un procés reversible. Si mirem les llengües d'Europa que es trobaven en situació de minorització al principi del segle XX, veurem que aproximadament la meitat ja no són minoritzades i han recuperat la normalitat.

B. EL PROCÉS DE NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA

Tota situació de conflicte lingüístic planteja un dilema: o bé es produeix la substitució lingüística, o bé es reconeix la situació de manera que la llengua minoritzada recupere àmbits d'ús i resulte vàlida per a qualsevol funció, tant per a aquelles prestigiades socialment com per a les relacions quotidianes. És el que es coneix com a procés de **normalització lingüística**.

La normalització implica el reconeixement del conflicte lingüístic com una situació anormal que cal superar. Aquesta és una decisió conscient que implica canvis culturals, socials, polítics, i sobretot una actitud favorable envers la llengua minoritzada, l'objectiu de la qual és la normalitat lingüística. No es pot parlar de llengua normalitzada fins que la llengua no siga usada per tots els sectors socials

en tots els àmbits d'ús.

Els **requisits** principals per a poder dur a terme la normalització són:

1. Una legislació i una política lingüística que hi done suport.
2. La voluntat col·lectiva dels parlants.
3. El suport dels immigrants que han de veure necessari l'aprenentatge de la llengua per a sentir-se plenament integrats.

La normalització **implica** els aspectes següents:

1. La **normativització**. És la fixació ortogràfica, gramatical, sintàctica i lèxica. L'existència d'una norma actua de fre en el procés de fragmentació dialectal.
2. L'**estandardització**. És el procés d'expansió de l'estàndard.
3. La **planificació lingüística**. És el procés pel qual s'organitzen les mesures i les decisions preses per a normalitzar la llengua. Per contra, parlarem de contra planificació quan un govern adopta un conjunt de mesures per a dificultar-ne la normalització. La planificació pressuposa una política lingüística favorable o accions d'un govern tendents a promoure i regular l'ús d'una llengua.

Hi ha diferents **models** en les fórmules legislatives de les polítiques lingüístiques:

1. Estats en només es reconeix una llengua oficial (França, Itàlia...)
2. Estats en què s'aplica el principi de personalitat, que permet que un individu dispose dels drets lingüístics per a expressar-se en la seua llengua natural, independentment de la zona de l'estat on estiga (Finlàndia)
3. Estats en què s'aplica el principi de territorialitat, que concedeix els drets d'una llengua dins d'una zona delimitada d'un estat, però no en la seua totalitat territorial (Bèlgica, Suïssa)
4. Estats que adopten un model mixt com l'estat espanyol: en les zones castellanoparlants només es mantenen relacions en castellà (principi de territorialitat), però en els territoris de parla històrica d'una altra llengua (el nostre) els ciutadans sí que poden triar llengua: castellà o llengua regional (principi de personalitat). principi de territorialitat

Cal tenir en compte que una política lingüística no serà efectiva si no hi ha una resposta positiva de la societat i si no s'actua en tots els àmbits: educació, administració, mitjans de comunicació, serveis, oci, etiquetatge...